Implementatie van jaarrekeningrichtlijn 2013/34 in Titel 9: te snel en niet zorgvuldig; eindresultaat is onvoldoende

G.-P. den Hollander RA[1]

Inleiding

In de aanloop naar de aanpassing van Boek 2 Titel 9 per 1 november 2015 aan de Europese jaarrekeningrichtlijn 2013/34 ('richtlijn jaarrekening' of 'richtlijn') hebben meerdere auteurs diverse beschouwingen gewijd aan wijzigingen in Boek 2 Titel 9 die nodig zijn om te kunnen voldoen aan de richtlijn jaarrekening (of die direct in het verlengde daarvan liggen). Ik noem er een paar:

- harmoniseren van het Nederlandse groepsbegrip in Boek 2 met de definitie in de richtlijn;[2]
- toepassen van de bruto-methode bij de bepaling van de omvang van een groep;[3]
- opnemen van normen voor het verslag van commissarissen;[4]
- reële waardereserve te beschouwen als onderdeel van overige reserves (en niet als herwaarderingsreserve of wettelijke reserve);[5]
- opnemen van algemene beginselen van financiele verslaggeving.[6]

Geconcludeerd kan worden dat de minister al deze beschouwingen heeft genegeerd bij de afronding van wetsvoorstel 34 176, en heeft gekozen voor het doorvoeren van slechts (een deel van) de 'inhoudelijke' wijzigingen in de richtlijn jaarrekening ten opzichte van de 4e en 7e richtlijn. Hieruit blijkt dat de wetgevingsprioriteit van het Ministerie van Veiligheid en Justitie niet ligt bij het jaarrekeningenrecht, zoals reeds was voorzien door Van Geffen.[7]

Reacties van andere partijen op het wetsvoorstel

De Gecombineerde Commissie Vennootschapsrecht ('GCV') van de Orde van Advocaten en de Koninklijke Notariële Broederschap veroordeelt de keuze van de minister in haar advies van 20 april 2015: 'de GCV betreurt deze keuze en de wijze waarop uitwerking heeft plaatsgevonden van deze keuze, met name omdat hierdoor een aantal thans bestaande strijdigheden in Titel 9 met de Europese jaarrekeningvoorschriften in stand wordt gehouden.'[8] Toch zegt de minister in de memorie van toelichting dat de GCV zich kan verenigen met het door de regering gehanteerde uitgangspunt.[9] Op basis van het advies van de GCV lijkt me dat een onjuiste voorstelling van zaken.

De GCV is in haar advies ook kritisch over het proces rond de implementatie van de richtlijn jaarrekening (die dateert van juni 2013), vooral ten aanzien van de beschikbare tijd voor de behandeling van het wetsvoorstel: 'De GCV stelt verder vast dat een voorontwerp van het Wetsvoorstel is voorgelegd aan de Raad voor de Jaarverslaggeving, de Autoriteit Financiële Markten, De Nederlandsche Bank en de Kamer van Koophandel. Voor zover de GCV bekend heeft geen openbare consulatie van dit voorontwerp plaatsgevonden. De richtlijn jaarrekening dient uiterlijk op 20 juli 2015 te zijn omgezet in nationaal recht. Het Wetsvoorstel is ingediend op 11 maart 2015. Het voorgaande leidt ertoe dat geruime tijd verstreken is zonder dat andere belanghebbenden de mogelijkheid hadden om hun zienswijze op (het voorontwerp van) het Wetsvoorstel naar voren te brengen, terwijl de resterende periode om te re-

1. Gert-Peter den Hollander is directeur-eigenaar van Everest Advies en geeft onafhankelijk advies over verslaggevings- en controlevraagstukken aan ondernemingen en accountantskantoren.
2. P.N. Ploeger, 'Nationale kop(pigheid)?', *TvJ* 2013, nr. 6.
3. B. Kamp, 'Consolidatie of slechts aggregatie bij de toetsing op grootte onder de nieuwe richtlijn', *TvJ* 2015, nr. 1.
4. Advies d.d. 20 april 2015 van de Gecombineerde Commissie Vennootschapsrecht, p. 2.
5. C.J.A. van Geffen, 'EU richtlijn jaarrekening 2013/34: aanpassingen in Titel 9 Boek 2 BW?', *TvJ* 2014, nr. 3.
6. Zie noot 5.
7. C.J.A. van Geffen, 'Nieuwe EU jaarrekeningrichtlijn: gemiste kans of toch niet?', *TvJ* 2014, nr. 1/2.
8. Zie noot 4, p. 2.
9. *Kamerstukken II* 2014/15, 34 176, nr. 3, p. 26.

ageren op het Wetsvoorstel zoals ingediend bij de Tweede Kamer, gegeven de korte termijn waarbinnen dit voorstel tot wet moet worden verheven en in werking moet treden, zeer kort is. De GCV acht dit geen gelukkige gang van zaken.'[10]
Onduidelijk is wat de reactie van de Autoriteit Financiële Markten is geweest op het (voorontwerp van het) wetsvoorstel, aangezien die niet publiek is gemaakt. De Raad voor de Jaarverslaggeving noemt in haar brief van 21 april 2015 aan de vaste commissie voor Veiligheid en Justitie van de Tweede Kamer een aantal onvolkomenheden en geeft aan dat het aanbeveling verdient om 'enige andere verbeteringen' aan te brengen (waaronder ook door andere auteurs genoemde punten, zie noot 5 en 6). De Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants plaatst in haar brief van 20 maart 2015 aan de vaste commissie voor Veiligheid en Justitie van de Tweede Kamer kanttekeningen bij de keuze van de minister om zich louter te beperken tot de wijzigingen in de richtlijn jaarrekening, en het gebruik van lidstaatopties ongewijzigd te laten: 'Het al dan niet toepassen van elk van deze opties vergt een goede afweging'. De memorie van toelichting zwijgt over de afwegingen van de minister op dit punt.

Beoordeling van het eindresultaat

De gehaaste behandeling van het wetsvoorstel heeft geleid tot slordige wetgeving, wat ook al uit de kamerstukken blijkt: op het oorspronkelijke wetsvoorstel[11] van 10 pagina's volgde een nota van wijziging[12] van eveneens 10 pagina's. Van Geffen heeft vorig jaar reeds een overzicht van 'enige foutjes en onduidelijkheden' besproken[13], waarbij de tekortkomingen die eerder door hem en andere auteurs waren gesignaleerd (zie noot 2 t/m 6) echter buiten beschouwing zijn gebleven. Mijns inziens ten onrechte.
Ondanks de toch al uitgebreide nota van wijziging, blijkt bij een nauwkeurige bestudering van de richtlijn jaarrekening dat naast de door andere auteurs reeds besproken omissies een aanzienlijk aantal nieuwe c.q. gewijzigde (verplichte) bepalingen niet of onjuist is overgenomen in Boek 2 Titel 9. Dat lijkt me ongewenst gezien de doelstelling van de richtlijn jaarrekening, om te komen tot regelgeving van optimale kwaliteit. Daarnaast wijkt Nederland af van de binnen de Europese Unie gemaakte afspraken, zonder dat de minister daarvoor een rechtvaardiging in de memorie van toelichting heeft opgenomen. Evenmin heeft het 'Think small first' principe van de richtlijn jaarrekening tot een andere opbouw van Titel 9 geleid, met als uitgangspunt de eisen die gelden voor kleine en middelgrote ondernemingen. De ontbrekende/onjuiste bepalingen in Titel 9 zijn in een aantal categorieën onder te brengen:

1. Ontbrekende voorwaarden voor toepassing van vrijstellingen door micro-ondernemingen
2. Onterechte toelichtingseisen voor kleine rechtspersonen
3. Te ruime vrijstellingen voor middelgrote rechtspersonen
4. Ontbrekende (nieuwe) bepalingen uit de richtlijn
5. Onjuiste 'vertaling' van bepalingen uit de richtlijn
6. Ontbrekende bepalingen voor EU-IFRS jaarrekeningen (art. 362 lid 9)
7. Overige punten

Ik zal per categorie de tekortkomingen de revue laten passeren.

1. Ontbrekende voorwaarden voor toepassing van vrijstellingen door micro-ondernemingen[14]

Art. 36 lid 1 onder a van de richtlijn stelt micro-ondernemingen vrij van de verplichting om opgave te doen van overlopende activa en passiva, mits daarvan onderaan de balans melding wordt gemaakt. Die voorwaarde is niet overgenomen in art. 395a lid 3. Overigens is de vraag of deze vrijstelling iets toevoegt, aangezien bijlage III en IV bij de richtlijn de mogelijkheid bieden om overlopende activa/passiva op te nemen onder de vorderingen/schulden, zodat afzonderlijke vermelding niet noodzakelijk zou zijn. Als de tekst van art. 364 lid 3 en 4 (en art. 12 lid 1 en 2 van het Besluit Modellen Jaarrekening) daarmee in overeenstemming wordt gebracht door de afzonderlijke vermelding van overlopende activa/passiva te schrappen, kan de vrijstelling van art. 395a lid 3 eveneens komen te vervallen.
Art. 36 lid 1 onder b van de richtlijn stelt micro-ondernemingen vrij van de verplichting een toelichting op te stellen, mits de volgende zaken onderaan de balans worden vermeld:

– Het totaalbedrag van alle financiële verplichtingen, garanties of onvoorziene gebeurtenissen die niet in de balans zijn opgenomen, met opgave van de aard en vorm van alle zakelijke zekerheden die zijn gesteld (art. 16 lid 1 onder d, 1e zinsnede).
– Verplichtingen inzake pensioenen en verplichtingen jegens verbonden of geassocieerde deelnemingen (art. 16 lid 1 onder d, 2e zinsnede).
– Het bedrag van de aan de leden van de bestuurs-, leidinggevende en toezichthoudende organen verleende voorschotten en kredieten, met vermelding van de interestvoet, de belangrijkste voorwaarden en de eventuele afgeloste

10. Zie noot 4, p. 3-4.
11. *Kamerstukken II* 2014/15, 34 176, nr. 1-2.
12. *Kamerstukken II* 2014/15, 34 176, nr. 7.
13. C.J.A. van Geffen, 'Uitvoeringswet richtlijn jaarrekening: implementatie van richtlijn 2013/34, helaas met enige foutjes en onduidelijkheden', *TvJ* 2016, nr. 2.
14. Deze punten zijn ook genoemd in de brief van de Raad voor de Jaarverslaggeving d.d. 21 april 2015 aan de vaste commissie voor Veiligheid en Justitie van de Tweede Kamer.

of afgeschreven bedragen of bedragen waarvan werd afgezien, alsmede de ten behoeve van de betrokken personen aangegane garantieverplichtingen van welke aard ook, met opgave van een totaalbedrag voor elke genoemde groep (art. 16 lid 1 onder e).

Deze voorwaarden zijn evenmin overgenomen in art. 395a. Dat impliceert dat micro-ondernemingen worden vrijgesteld van het opstellen van een toelichting, terwijl ze niet voldoen aan de voorwaarden die de richtlijn aan een dergelijke vrijstelling stelt.

2. Onterechte toelichtingseisen voor kleine rechtspersonen

Volgens art. 16 lid 3 van de richtlijn jaarrekening mogen aan kleine rechtspersonen geen andere eisen worden gesteld dan opgenomen in art. 16 van de richtlijn. Daar heeft de wetgever niet altijd rekening mee gehouden bij de formulering van de diverse leden van art. 396:

- Art. 373 lid 5 (omrekening van aandelenkapitaal in vreemde valuta) zou niet moeten gelden voor kleine rechtspersonen, want maakt geen deel uit van art. 16.
- De vermelding van schulden met een resterende looptijd van meer dan een jaar voor elke categorie schulden genoemd in art. 375 lid 1 (zoals vereist door art. 375 lid 2) wordt niet geëist door de richtlijn, omdat een kleine rechtspersoon in zijn balans slechts de post schulden kent (die volgens art. 14 lid 1 onder a van de richtlijn jaarrekening niet verbijzonderd hoeft te worden).
- Door de ongelukkige redactie van art. 396 lid 5 geldt art. 378 lid 2 ook voor kleine rechtspersonen, terwijl deze bepaling voortvloeit uit art. 17 lid 1 onder h en 1, en dus niet van toepassing is voor kleine rechtspersonen.
- Ook art. 381b onder b mag niet worden geëist van kleine rechtspersonen, want deze passage is gebaseerd op art. 17 lid 1 onder c sub ii.

De richtlijn jaarrekening biedt de mogelijkheid om de winst- en verliesrekening niet openbaar te maken. In lid 8 van art. 396 is die vereenvoudiging overgenomen, met de toevoeging dat de gegevens bedoeld in art. 380a (belangrijke gebeurtenissen na balansdatum) niet hoeven te worden vermeld. Die laatste 'vereenvoudiging' wordt niet geboden in art. 31 van de richtlijn, en zou dus geschrapt moeten worden.

Interessante vraag is nog of in de openbaar te maken stukken de vermelding van uitzonderlijke baten en lasten in de toelichting (art. 377 lid 8) achterwege mag blijven, nu deze wel expliciet wordt genoemd in art. 16 van de richtlijn, en ontbreekt in art. 31 van de richtlijn. Omdat de richtlijn voor middelgrote rechtspersonen aangeeft welke beperkingen in de openbaar te maken toelichting mogen worden aangebracht, en vergelijkbare vrijstellingen ontbreken voor kleine rechtspersonen, ben ik geneigd te concluderen dat die vermelding niet achterwege mag blijven in de openbaar te maken stukken van kleine rechtspersonen.

3. Te ruime vrijstellingen voor middelgrote rechtspersonen

Het is de vraag of de vereenvoudigingen zoals opgenomen in art. 397 lid 5 nu voortvloeien uit de richtlijn jaarrekening. Voorzover de vereenvoudigingen er niet toe leiden dat verplichte toelichtingen volgens de richtlijn (met inachtneming van art. 31 lid 2) achterwege blijven, zou dat het geval kunnen zijn. Art. 397 geeft echter meer vrijstellingen dan de richtlijn:

- Art. 368 lid 2 onder a ontbreekt ten onrechte in art. 397 lid 5, want art. 16 lid 1 onder b van de richtlijn noodzaakt tot vermelding van de boekwaarde van geherwaardeerde activa op basis van de historische kostprijs.
- De 1e zin van art. 397 lid 6 beperkt de vermelding van niet in de balans opgenomen regelingen (art. 381 lid 2), terwijl art. 17 lid 1 onder p van de richtlijn op dat punt geen vrijstelling voor middelgrote rechtspersonen verleent.
- De 2e zin van art. 397 lid 6 beperkt de vermelding van transacties met verbonden partijen tot transacties van een naamloze vennootschap met haar aandeelhouders, directieleden of commissarissen (art. 381 lid 3), hoewel art. 17 lid 1 onder r van de richtlijn geen onderscheid naar rechtsvorm maakt (anders dan de 4e richtlijn). Dat zou impliceren dat elke middelgrote rechtspersoon verplicht is deze transacties toe te lichten.
- Art. 368 lid 1 ontbreekt in art. 397 lid 5, terwijl art. 17 lid 1 onder a van de richtlijn noodzaakt tot vermelding van mutaties in vaste activa (en geactiveerde rente) gedurende het boekjaar.

En de niet in Titel 9 opgenomen richtlijnbepalingen inzake geactiveerde rente en mutaties in uitgestelde belastingverplichtingen (zie par. 4 hierna) zouden hier nog aan toegevoegd moeten worden (want verplicht voor middelgrote rechtspersonen). Dat impliceert dus dat een jaarrekening voor openbaarmaking die is opgesteld met gebruikmaking van art. 397 op de genoemde punten niet voldoet aan de minimumeisen die in de richtlijn jaarrekening zijn opgenomen.

Gezien het grote aantal toelichtingen dat vanwege art. 31 lid 2 van de richtlijn niet hoeft te worden opgenomen in de openbaar te maken jaarrekening van een middelgrote rechtspersoon dient de openbaar te maken jaarrekening, indien deze wordt gepubliceerd anders dan door deponering bij het handelsregister, te worden aangeduid als een beperkte jaarrekening met toelichting. Deze jaarrekening mag dan niet vergezeld gaan van de controleverklaring, zoals mijns inziens voortvloeit uit art. 32 lid 2 van de richtlijn. De 2e zin van art. 395 lid 1 vraagt in dit geval juist wel om toevoeging van de controleverklaring. Deze zin dient dan ook te worden geschrapt.

4. Ontbrekende (nieuwe) bepalingen uit de richtlijn jaarrekening

De wetgever heeft een aantal nieuwe bepalingen uit de richtlijn jaarrekening niet geïncorporeerd in Titel 9, zoals de afzonderlijke vermelding van pensioenregelingen (art. 16 lid 1 onder d) bij de niet in de balans opgenomen verplichtingen, en aangegane pensioenverplichtingen met directie en commissarissen (art. 17 lid 1 onder d) bij de bestuurdersbezoldiging.
Ten slotte verplicht de richtlijn tot toelichtingen inzake in het boekjaar geactiveerde rente bij vaste activa (art. 17 lid 1 onder a sub vi), mutaties in de voorziening voor uitgestelde belastingverplichtingen (art. 17 lid 1 onder f), en wijzigingen in de consolidatiekring (art. 24 lid 9) die ontbreken in Titel 9. Deze maakten ook reeds deel uit van de 4e respectievelijk de 7e richtlijn. De richtlijn stelt voorwaarden aan het opnemen van uitgestelde belastingen in de geconsolideerde jaarrekening (art. 24 lid 13), die eveneens ontbreken in Titel 9.

5. Onjuiste 'vertaling' van bepalingen uit de richtlijn jaarrekening

Op een aantal punten was Titel 9 al niet in overeenstemming met de 4e en 7e richtlijn. Aangezien de betreffende bepalingen ongewijzigd in de richtlijn jaarrekening zijn overgenomen, impliceert een en ander dat op die punten Titel 9 evenmin in overeenstemming met de richtlijn jaarrekening is. Het gaat om de volgende bepalingen:

- De verplichte consolidatievrijstellingen volgens de richtlijn (art. 23 lid 1, lid 9 onder c en lid 10) zijn door de wetgever niet geïncorporeerd in Titel 9.
- De faciliteit van de vereenvoudigde winst- en verliesrekening (art. 402) is ten onrechte gehandhaafd, hoewel art. 39 van de richtlijn duidelijk stelt dat er slechts sprake is van een vrijstelling voor openbaarmaking en controle, en niet van de inrichting ervan.
- Art. 403 lid 1 omschrijft de voorwaarden waaraan moet worden voldaan om van deze inrichtingsvrijstelling gebruik te maken. Art. 37 van de richtlijn stelt naast de in art. 403 genoemde voorwaarden nog een voorwaarde, namelijk dat 'van de vrijstelling melding wordt gemaakt in de geconsolideerde jaarrekening van de onder c bedoelde rechtspersoon of vennootschap' (lid 3). Die staat ook in Titel 9, maar (iets anders geformuleerd[15]) als onderdeel van de vermeldingen inzake de geconsolideerde deelnemingen (art. 414 lid 5). Daaruit vloeit voort dat Titel 9 de vermelding niet ziet als een voorwaarde om van de vrijstelling gebruik te kunnen maken, terwijl dat volgens de richtlijn verplicht is. Derhalve moet deze voorwaarde worden toegevoegd aan art. 403 als lid 1 onder h. Omdat deze bepaling ook relevant is voor ondernemingen die IFRS toepassen (en dergelijke 403-verklaringen afgeven), dient zij ook onderdeel uit te maken van art. 362 lid 9.
- De vrijstelling van toelichtingen in de geconsolideerde jaarrekening (art. 410) is eveneens in strijd met art. 28 lid 1 van de richtlijn, aangezien art. 28 eist dat de toelichting bij de geconsolideerde jaarrekening de informatie bevat die op grond van andere bepalingen van deze richtlijn wordt verlangd. Omdat art. 28 geen vrijstellingen voor de geconsolideerde toelichting bevat, en in hoofdstuk 4 van de richtlijn (die gaat over de toelichting bij de jaarrekening) evenmin vrijstellingen zijn opgenomen, kan art. 410 geen vrijstelling geven van bepalingen uit de richtlijn jaarrekening.
- Art. 410 lid 5 stelt dat het aantal werknemers voor het geheel van de naar evenredigheid in de consolidatie betrokken maatschappijen dient te worden vermeld, wat is afgeleid van art. 28 lid 1 onder b uit de richtlijn, dat vraagt om afzonderlijke vermelding van het gemiddelde personeelsbestand van proportioneel geconsolideerde ondernemingen. Naar mijn mening zorgt deze vermelding voor non-informatie, omdat de met deze werknemers verband houdende loonkosten in de winst- en verliesrekening naar evenredigheid zijn opgenomen. Dat kan natuurlijk niet de bedoeling zijn van een toelichting. Dat impliceert dat art. 410 lid 5 aangepast moet worden, zodat het werknemersbestand van proportioneel geconsolideerde ondernemingen naar evenredigheid wordt vermeld.
- Titel 9 schrijft voor dat de bestuurdersbezoldiging en het accountantshonorarium slechts op geconsolideerde basis moeten worden vermeld, terwijl de richtlijn (art. 17 lid 1 onder d, resp. art. 18 lid 1 onder b) expliciet aangeeft dat dit ook op enkelvoudige basis moet geschieden.

6. Ontbrekende bepalingen voor EU-IFRS-jaarrekeningen

De wetgever is niet nagegaan welke bepalingen uit Titel 9 relevant zijn voor IFRS-jaarrekeningen van Nederlandse ondernemingen – maar niet worden afgedekt door IFRS – en die desondanks ontbreken in art. 362 lid 9. Dat geldt bijvoorbeeld voor het nieuwe art. 380c (voorgestelde bestemming van het resultaat). Maar bestaande bepalingen inzake mutaties financiële vaste activa (art. 368 lid 1), verkrijging van eigen aandelen (art. 378 lid 3), omzetsegmentatie (art. 380), meerjarige financiële verplichtingen (art. 381 lid 1) en niet in de balans opgenomen financiële regelingen (art. 381 lid 2) worden evenmin geregeld door IFRS, maar maken wel deel uit van de richtlijn jaarrekening. Deze zouden dus moeten worden toegevoegd aan art. 362 lid 9.

15. Het is de vraag of uit de richtlijn voortvloeit dat de namen van de deelnemingen moeten worden vermeld waarvoor een 403-verklaring is afgegeven (zoals art. 414 lid 5 voorschrijft).

7. Overige punten

7.1. Norm in art. 362 lid 1 wijkt af van norm in richtlijn jaarrekening

De GCV van de Orde van Advocaten en de Koninklijke Notariële Broederschap zegt in haar advies over het wetsvoorstel dat art. 362 lid 1 BW strijdig is met de richtlijn jaarrekening: 'In artikel 2:362 lid 1 BW is thans als "grondnorm" voor de inhoud van de jaarrekening opgenomen dat deze "volgens normen die in het maatschappelijk verkeer als aanvaardbaar worden beschouwd een zodanig inzicht [geeft] dat een verantwoord oordeel kan worden gevormd omtrent het vermogen en het resultaat, alsmede voor zover de aard van een jaarrekening dat toelaat, omtrent de solvabiliteit en liquiditeit van de rechtspersoon." In de richtlijn jaarrekening komt deze norm niet voor. De in art. 4 lid 3 van de richtlijn jaarrekening opgenomen grondnorm voor de jaarrekening – in de bewoordingen van de richtlijn jaarrekening: "de jaarlijkse financiële overzichten" – is dat deze "een getrouw beeld van de activa, de passiva, de financiële positie en de winst [dient te] geven". Deze norm was ook reeds te vinden in de Vierde richtlijn vennootschapsrecht.'[16]
Een interessante observatie van de GCV, temeer daar accountants in de controleverklaring uitsluitend spreken over een getrouw beeld van de grootte en samenstelling van vermogen en resultaat. In de controleverklaring wordt niets gezegd over de solvabiliteit en liquiditeit van de rechtspersoon, wat door accountants kennelijk niet wordt beschouwd als onderdeel van het vereiste inzicht (waarover art. 393 lid 5 onder c spreekt). Dat zou pleiten voor eliminatie van deze aspecten uit art. 362 lid 1.

7.2. Kasstroomoverzicht op te nemen in definitie van jaarrekening in art. 361 lid 1?

Daar staat tegenover dat accountants in de controleverklaring wel spreken van een getrouw beeld van de grootte en samenstelling van kasstromen, zij het dat dat uitsluitend wordt gedaan bij een IFRS-jaarrekening: accountants spreken geen oordeel uit over de grootte en samenstelling van kasstromen in een Titel 9 jaarrekening. Kennelijk wordt dat door de wetgever niet noodzakelijk geacht. De minister heeft het tot dusver (voor het laatst beargumenteerd in 2008[17]) niet nodig geacht de definitie van de jaarrekening in art. 361 lid 1 uit te breiden met het kasstroomoverzicht. Dat vloeit ook niet voort uit de richtlijn jaarrekening, maar op basis van Richtlijn 360 van de Raad voor de Jaarverslaggeving is dit voor (middel)grote ondernemingen uit hoofde van het vereiste inzicht een verplicht hoofdoverzicht in de jaarrekening, tenzij een gelijkwaardig geconsolideerd kasstroomoverzicht op een hoger niveau wordt opgesteld.
Als de minister het standpunt van de Raad voor de Jaarverslaggeving deelt dat een kasstroomoverzicht noodzakelijk is voor het geven van inzicht in de financiële positie van een onderneming, dan lijkt dat niet te verenigen met het niet opnemen van het kasstroomoverzicht in de definitie van de jaarrekening in art. 361 lid 1.

7.3. Rapportering over controle bestuursverslag wijkt af van richtlijn jaarrekening

Ten aanzien van de rapportering door de accountant over de controle van het bestuursverslag (of het volgens de geldende wettelijke vereisten is opgesteld) eist Titel 9 een vermelding van gebleken tekortkomingen (die in de praktijk overigens vrijwel niet worden gerapporteerd), terwijl art. 34 lid 1 onder a van de richtlijn vraagt om een oordeel van de accountant of het bestuursverslag is opgesteld volgens de geldende wettelijke vereisten. Naar mijn smaak is dat toch net weer een nuance anders.

7.4. Overige observaties

Ten slotte wijken diverse andere toelichtingseisen in Titel 9 af van wat de richtlijn stelt. Zo moeten vorderingen op participanten volgens art. 4 lid 5 van de richtlijn afzonderlijk worden opgenomen. Deze kunnen dus niet worden geaggregeerd met vorderingen op deelnemingen (zoals art. 370 lid 1 onder c doet), want dat is strijdig met art. 4 lid 5 en art. 9 lid 3 van de richtlijn. Overlopende activa zouden in overeenstemming met de Nederlandse verslaggevingspraktijk beter onderdeel kunnen uitmaken van de vorderingen (art. 370 lid 1), en niet als afzonderlijke post onder de vlottende activa worden opgenomen (zoals art. 364 lid 3 BW en art. 12 lid 1 uit het Besluit Modellen Jaarrekening thans aangeven). Bij het eigen vermogen worden de componenten in art. 373 lid 1 niet verbijzonderd conform bijlage III van de richtlijn, waardoor de reële waardereserve en het resultaat boekjaar ten onrechte ontbreken.

8. Conclusie

Van Geffen concludeerde eerder dat de meest praktische en gewenste oplossing zou zijn dat de door hem gesignaleerde 'foutjes en onduidelijkheden' via reparatiewetgeving zullen worden hersteld.[18] Beckman zag dat in 2013 anders: de beperkte inhoudelijke wijzigingen in de richtlijn jaarrekening zouden geen reden moeten zijn Titel 9 slechts 'bij te poetsen'. Integendeel, Beckman gaf destijds de voorkeur aan een fundamentelere herziening, teneinde Titel 9 meer in overeenstemming met het Unie-

16. Zie noot 4, p. 3.
17. *Kamerstukken II* 2008/09, 31 508, nr. 6, p. 4.
18. Zie noot 13.

recht te brengen, met opheffing van de bestaande onduidelijkheden en onjuistheden.[19]

Op basis van het aanzienlijke aantal geconstateerde onjuistheden, omissies en inconsistenties in Titel 9 ten opzichte van de richtlijn jaarrekening zit ik meer op de lijn van Beckman dan die van Van Geffen. Naar mijn mening verdient het aanbeveling om voor het adresseren van deze tekortkomingen een zorgvuldiger proces te doorlopen dan de wetgever heeft gedaan bij wetsvoorstel 34 176, zoals ook bepleit door de GCV van de Orde van Advocaten en de Koninklijke Notariële Broederschap, zodat het eindresultaat van een betere kwaliteit is dan de tekst van Titel 9 zoals die geldt per 1 januari 2016. De opstellers, controleurs en gebruikers van jaarrekeningen van Nederlandse ondernemingen zullen het tot die tijd moeten stellen met de stoffige lappendeken die Titel 9 thans nog is.

19. H. Beckman, 'De nieuwe EU-richtlijn jaarrekeningen', *Ondernemingsrecht* 2013/73.